

אז א מיי פכ"ז מהל' עדות הלכה ה סמג עשין ק' טושי"ע ח"מ סי' לא סעיף ד':
אח ב מיי שם פ"ח הל' א סמג שם ולאין ריג טושי"מ סימן לח':
א"ב ג מיי שם הל' ב סמג שם טור מו"מ שם:
ב ד מיי שם פ"ח הל' ג טושי"מ שם:
מא ה מיי שם פ"ח הל' א הלכה ג סמג שם טור ח"מ שם:
מב ו מיי שם פ"ח הל' ג סמג לאין ריג טושי"ע ח"מ סי' לו ס"א:

תורה אור השלם

(א) ואם אסון יתנה ונתתה נפש תחת נפש: (שמות כא, כג) ולא תחום עינך נפש בנפש עון בעון שון בשון יד ביד הקדש בקדש: (דברים י, כא)
(ב) ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך: (דברים יב, יט)
(ג) ואיש אשר יקח את אחותו או בת אביו או בנותיה והיא תרצה את ערוותו חסד הוא ונכרתו לעיני בני עמם ערוות אחת גלה עונו ישא:

(ד) ערוות אחותך בת אביך או בת אמה מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערוותן: (ויקרא יח, ט)

(ה) ערוות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא לא תגלה ערוותה: (ויקרא יח, יא)

(ו) על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד: (דברים יז, ו)
לא יקום עד אחד באיש לך עד וכלל הפאת בקל המא אשר יקום על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר: (דברים יח, טו)

רבינו הננאל

ואוקמה ר' אבהו לטעמא דר' יהודה בשקדמו והרגו הראשונה ולולי כן אפי' ההאשנה אינה נהרגת. ואישתקור אייתי סהדי ואישתקור אייתי אחרני ואישתקור אייתי שהדי אחרני אמר ריש לקיש הוחזקה זו. א"ר יוחנן אם היא הוחזקה כל ישראל מי הוחזקו כלומר כשרין הן כרבנן דמתניתין דאמרי כל זמן שלא הוזמו כשרין הן. ואמר לך ר' יוחנן אפילו ר' יהודה לא פסלינהו אלא דאמר אטו הני הוו בהדי הני והני בהדי הני דקא מסהדי הכי (א) אבל הכא אפי' ר' יהודה מורה דכשרין יהודא הני הוא דהוה ידעי בשדהותא אבל הני דאישתקור לא הוו ידעי. והלכתא כר' יוחנן. פי' הדר חזא (ליה ר') (לר') אלעזר בישות. החזיר בניו ריש לקיש ונסתכל בר' אלעזר בן פרט תלמיד ר' יוחנן בפנים רעות כלומר חשמע השמועות מפי ר' יוחנן ואיק אומרן משמו אילו הגדת לי כי ר' יוחנן אמר כך לא הייתי שונה בפניו: אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין. תניא רבי (ב) אומר לא הרגו נהרגין הרגו אין נהרגין. א"ל אבוי ק"ו הוא. א"ל לימדתו רבינו שאין עונשין מן הדין דתניא ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו אין לי אלא כו' ופשוטה היא. ואסיק שאין עונשין מן הדין ואין מזהירין מן הדין. (המשך בדף ג.)

אוסטטיות היא. כרז אלפס פי' לשון סטים¹ (שם 77 פט): **חייבי** מלקיות מנין. פי' מנין דאין לוקין עד שיגמר הדין על פיהם ולא"ת ולאמאי לא בעי נמי (6) כן חייבי ממון מנין דאין משלמין ממון עד שיגמר דינו על פיהם וי"ל דכמו דצדיני נפשות דרשינן עד שיגמר דינו מקרא דנפש כנפש דכתיב צעדים צעדים זוממין כמו כן כתיב ממון צעדים זוממין דכתיב יד ליד לא יקנה² דמפקי מנייה (כמויות 77 לב): דממונא משלמין ודרשינן מנייה עד שיגמר הדין:

חייבי גליות מנין. פירוש מנין דאין לוקין עד שיגמר דינו וקשיא דהא כשהעידו אחייבי גליות הרי הן חייבי מלקות וחייבי מלקות כבר גמרו מרשע רשע ופ"ה דמההיא לא ילפינן אלא עדים זוממין שהרשיעו הנדון ללקות או למיתה³ דהאי קרא דרשע רשע צידוין כתיב אבל כשהרשיעו הנדון לגלות לא גמרינן: **אף** השנים מוזימין הו' ומנין אפי' הן מואה ת"ל עדים. תימה אימא דעדים אתא אפי' לארבעה⁴ ונמלא אחד קרוב או פסול יותר מן הג' דכתיבי בקרא אבל טפי מאלרבעה לא וי"ל כיון שכת אתת מומת שתי כמות הוא הדין ממה: אמר

לא קאמר רבי יהודה התם דאמרינן אמו כולי עלמא גבי הני הוו קיימי אבל הכא הני ידעי בסהדותא והני לא ידעי בסהדותא: **מתני'** א"י העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין שהרי הצדוקין אומרים עד שיהרג שנאמר⁵ נפש ו⁶ תחת נפש⁷ אמרו להם חכמים והלא כבר נאמר⁸ ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו והרי אחיו קיים ואם כן למה נאמר נפש ו⁹ תחת נפש יכול משעה שקבלו עדותן יהרגו תלמוד לומר נפש ו¹⁰ תחת נפש הא אינן נהרגין עד שיגמר הדין: **גמ'** א"י תנא¹¹ בריבי אומר לא הרגו נהרגין¹² הרגו אין נהרגין אמר אביו בני לאו קל וחומר הוא אמר לו לימדתו רבינו שאין עונשין מן הדין דתניא¹³ איש אשר יקח [את] אחותו בת אביו או בת אמו אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו ובת אביו מנין ת"ל ערות אחותו גילה עד שלא יאמר יש לי בדין אם ענש על בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו ובת אביו ובת אמו וכן אמר ר' יוחנן עונשין מן הדין עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר¹⁴ ערות אחותך בת אביך או בת אמה אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו ובת אביו ובת אמו מנין תלמוד לומר¹⁵ ערות אחותך היא עד שלא יאמר יש לי מן הדין מה אם הוזהר על בת אמו שלא בת אביו ובת אביו שלא בת אמו ובת אמו לא כל שכן הא למדת¹⁶ שאין מזהירין מן הדין¹⁷ חייבי מלקיות מנין תלמוד לומר¹⁸ רשע רשע חייבי גליות מנין אתיא רוצח רוצח תניא¹⁹ אמר רבי²⁰ יהודה בן טבאי אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם להוציא מלבן של צדוקים שהיו אומרים אין העדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנדון אמר לו שמעון בן שמח אראה בנחמה אם לא²¹ שפכת דם נקי שהרי אמרו חכמים²² אין העדים זוממין נהרגין עד שיוזמו שניהם ואין לוקין עד שיוזמו שניהם²³ מיד קבל עליו ר' יהודה בן טבאי שאינו מורה הוראה אלא לפני שמעון בן שמח וכל ימיו של ר' יהודה בן טבאי היה משתטח על קברו של אותו העד והיה קולו נשמע וכסבורין העם לומר קולו של הרוג אמר קולי שלי הוא תדעו²⁴ למחר הוא מת אין קולו נשמע אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי דלמא בדינא קם בהדיה אי נמי פיוסי פייסיה: **מתני'** על פי ו²⁵ שנים עדים או שלשה עדים יומת המת אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב בשלשה אלא²⁶ להקיש (שלשה לשנים²⁷) מה שלשה מוזימין את השנים אף השנים זוממו את הג' ומנין אפי' מואה ת"ל עדים ר' שמעון אומר מה שנים אינן נהרגין עד שיהיו שניהם זוממין²⁸ אף שלשה אינן נהרגין עד שיהיו שלשתן זוממין ומנין אפי' מואה ת"ל עדים²⁹ רבי עקיבא אומר³⁰ לא בא השלישי להקל אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו ואם כן ענש הכתוב לנמפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנמפל לעושי מצוה כעושי מצוה³¹ ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן במלה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן במלה מנין אפי' מואה ת"ל עדים אמר

שקדמו והרגו. את הכת הראשונה קודם שתצוא כת שניה: מאי דהוה הוה. ולמה לי למיתני אלא כת ראשונה: בלבד. משמע שיש עוד אחרת: אישתקור. הכתיבו זה את זה דרשות³² בית דין כשצדקוס: הוחזקה זו. להציא עדי שקר ולא נקבל עוד עדות אחרת:

אם היא הוחזקה. לתור אחריהם כל ישראל מי הוחזקו לשמוע לה שתחזיק את האחרים כשקרים³³: זומנין. פעם אחרת: הדר חוייה לר' אלעזר בישות. החזיר ריש לקיש את פניו ונסתכל צרבי אלעזר צפנים זועפות שהצין ריש לקיש ששמע ר' אלעזר דבר זה מפי רבי יוחנן וכשאמרה לו לא אמרה בשמו: דאמר בר' יהודה. צמתניתין איסטטיות היא זו והוחזקה להזים: דליכא דקא מוהדר. שאין אדם מחזר אחריהם לשכרם ולהרגילם תמיד לצוא לבית דין ולהזים את כל הצאים: דקא מוהדרא. לזקש ולשכור עדי שקר: הני ידעי בסהדותא. אלו האחרונים ידעי צעדותה של זו: **מתני'** עד שיגמר הדין. אלא אם כן נגמר תמלה הדין של הנדון ליהרג ואחר כך הוזמו: נפש בנפש. צעדים זוממין כתיב לא תחוס עינך נפש צנפס: לעשות לאחיו. משמע שהרי אחיו עדיין קיים: יבול משקבלו עדותן. וצאה להם הזמה מיד קודם גמר דינו של נדון יהרגו: **גמ'** בריבי אומר. כך היה שמו³⁴: הרגו. שלא הוזמו עד שנהרג הנדון על פיהם: חייבי מלקיות מנין. אמתניתין קאי דלמך אין עושין דין הזמה עד שיגמר הדין וליף לה מנפש צנפס דמשתעי צחיצי מיתות חייבי מלקות מנלן העידוהו שחייבי מלקות והוזמו מנלן דאין לוקין אלא אם כן נגמר הדין תמלה על פיהם: חייבי גליות מנין. אמתניתין³⁵ סופג את הארבעים מנלן³⁶ עד שיגמר הדין דהני הואיל ולאו מדין כאלו זמס קא מתרבו לא אחי מלקות דידהו מגזירה זוה דרשע רשע דמהווא לא ילפינן אלא עדים זוממין שהרשיעו הנדון ללקות (או למיתה³⁷) דהאי רשע רשע צידוין כתיב: אראה בנחמה. לא אראה צנתמה וגמרא הפכו לצרכה פ"א אראה צנתמה נשצע ימותו צניו ואראה צנתמתן: אם לא הרגתי עד זומם. שלא הווס אלא אחד מהס והרגתיו: שהרי אמרו חכמים בו'. ממתניתין היא מה שנים אין נהרגין עד שיוזמו שניהם דכתיב והנה עד שקר העד ואמר מר (סוטה 77 ב): כל מקום שנאמר עד הכתוב אדם: אלא בפני שמעון³⁸. שאם יטעה יורכו: כסבורין. הכל³⁹ צלילה או צוס ואין רואין אותו: **מתני'** מה שנים אין נהרגין עד שיוזמו שניהם. בא השלישי בו'. לא הולך ללמדנו זאת דממילא ידעינן שנים מוזימין את השלשה שהרי השנים כשרים לכל עדות וממילא ידעינן שאין זוממין עד שיוזמו כולם שהרי כולם נעשו עדים וקרא כתיב והנה עד שקר העד ולא צא אלא להחמיר עליו שלא תאמר הואיל וצלאו הוא היתה העדות מתקיימת לא יעשו צו דין הזמה לימדך הכתוב שאף הוא מן מקיימי דבר: על אחת כמה וכמה בו'. שמתנינו מדה הטובה מרובה ממדת פורענות צמדה טובה הוא אומר (שם) חסד לאלפים צמדת פורענות הוא אומר (שם) על שלשים ועל רבעים⁴⁰:

בריבי

(א) [כמויות 77 לו:]. (ב) [כמויות 77 כה:]. (ג) [עיי' פרש"י בסנהדרין 77 א. ד"ה טבא]. (ד) סנהדרין 77 לב: (ה) חולין יא. (ו) עיי' תוס' ב"ק ד: ד"ה ועדים, (ז) [לקמן יד. ז: סנהדרין 77. וט"ז ועיי' תוס' סנהדרין ג: ד"ה השמאל], (ח) [פסחים 77. יצמות כב:]. (ט) סנהדרין 77 י. (י) [סנהדרין 77 י. וט"ז]. (יא) סנהדרין 77 י. (יב) [עיי' פרש"י סנהדרין 77 י. וט"ז]. (יג) [עיי' תוס' סנהדרין 77 י. וט"ז]. (יד) [עיי' תוס' סנהדרין 77 י. וט"ז]. (טו) פירושם בזה עיי' תוס' סנהדרין 77 ע"א ד"ה לא, (טז) עיי' תוס' סנהדרין מא: ד"ה כמאן, (יז) [עיי' פרש"י בחולין יא: ד"ה והמתאן ועיי' מהרש"ל, ק] לעיל ב ע"א, (יח) תוספתא סוטה רפ"ד.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה חייבי מלקיות וכו' ולאמאי לא בעי נמי הכי חייבי ממון:

הגהות הגר"א

וא ב ג במשנה נפש בנפש כלי' (וכ"ה) נפש וצפרי ועיי' תו"ש: (ד) במשנה על פי שני עדים או [ע"פ] שלשה עדים יקום דבר כלי'. והוא דנכריס יט:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה על אחת וכו' שמצינו מדה חשובה. עיי' לקמן דף כג ע"א פרש"י ד"ה על אחת כמה וכמה:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וצינונים

[א] רש"י שנאמר נפש בנפש (והוא דברים ט יט וכן בכל המשנה) [גליון] ועיי' פני יהושע: [ב] בכתי' תניא: [ג] "ובי" מותר וכן יש למחוק בסמוך. (יעב"ץ, וכן מחקר בהגהות הגר"א חגיגה טו ע"ב, וכן בכתי' ליתא): [ד] בחגיגה ובכתי' נוסף ואין משלמין ממון עד שיוזמו שניהם (ועיי' גבורות אר"י): [ה] בילקוט וכת"י נוסף שהרי, ובחגיגה אי' שלמחר הוא: [ו] [צ"ל להקיש שנים לשלשה כ"א בהרא"ש] [גליון] ועיי' תו"ש ופניי וגבורות אר"י: [ז] ברש"י שבר"ף איתא ברדישות ובחקירות: [ח] ברש"י שבר"ף שקריים ובכתי' בשקרים: [ט] בכתי' נוסף דאין לוקין: [י] רש"א מ"ז [גליון] ולע"ד קשה לשנות הגרסא ברש"י ותוס' וה"ק חר למלקות וחד במיתה (ר' שמחה מדעסורא) ובכתי' ליתא מתיבת דמההוא עד סוף הרבור: [יא] בכתי' נוסף בן שפח: [יב] כת"י שומעין הקול: [יג] [צ"ל עושה וכו' כפרש"י דלקמן כג ע"א ד"ה על אחת

שהאריך בביאור יפה] [גליון]: [ג] [שייך לעיל במשנה] [גליון]: [ד] צ"ל פסחים (רש"י) ובמהרש"א גורס כלפינו: [ה] גירסת רש"י ומהר"ם יד ביד דמפיק (גליון) וכ"ה בתוס' ר"פ ובתוס' שאנן: [פ] רש"א מלקות ממייתה (גליון) ועיי' הגר"צ אות י, ובתוס' שאנן הגי' הנדון ללקות דהיינו זמם כמו חייבי מיתות: [ז] מהר"ם הגי' ומפרש] [גליון] עיי"ש דמגיה אפילו לארבעה אחד יותר מן השלשה והמותר ט"ס או קושיא בעני עצמה:

אבוי ק"ו הוא. א"ל לימדתו רבינו שאין עונשין מן הדין דתניא ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו אין לי אלא כו' ופשוטה היא. ואסיק שאין עונשין מן הדין ואין מזהירין מן הדין. (המשך בדף ג.)